

# Minnesmärke efter Linnélärjunge från Västergötland återinvigt



Kemisten Johan Afzelius skänkte 1834 en urna till minne av västgöten Torbern Bergman. Då hade det gått 50 år sedan den världsberömda kemisten dog och Afzelius ville att han skulle ihågkommas. Urnan har sedan dess stått i Västgöta Nations trädgård och få studenter har vetat vem Bergman var och tidens tand hade gått hårt åt urnan. För några år sedan ordnade Nationen ett seminarium om Bergman, där hans insatser framför allt inom kemin betonades. Då framfördes tanken om att restaurera urnan. Västgöta Nations Landskapsförening har genomfört detta och invigning har högtidligen skett genom tal, körsång och efterföljande sexa på puben Djäknen. Urnan ger nu förnyad glans åt trädgården och en kort inskrift på den berättar om Torbern Bergmans insatser som kemist.

## Linnélärjunge

Bergman föddes 1754 i Låstad, en socken belägen i nuvarande Mariestads kommun och efter studier i Skara kom han till Uppsala, där Linné blev en av hans lärare. Men Torberns far ville att sonen skulle bli präst och hade föga tilltro till vad han kallade "den linnéanska smittan" och sonen fick därför läsa naturvetenskap i smyg. Det gjorde han med sådan framgång att ryktet om hans flit, lärdom och begåvning spreds i hela Uppsala. Han läste geologi, astronomi, geografi, fysik och minerallära men inte kemi. Men när professuren i kemi blev ledig erbjöds han den utan att sätt ha meriterat sig. Bergman tackade ja och lovade att på en månad läsa in allt i ämnet. Och han höll ord.

Som professor kom han att ägna sig mycket åt att hjälpa det svenska bergsbruket och han reste runt i Bergslagen och tog prover på mineraler som han sedan analyserade i sitt laboratorium och konstaterade då att molybden och platina är artema metaller och upptäckte grundämnen mangan, kobolt och nickel. Och malmen tobemitt fick passande nog namnet

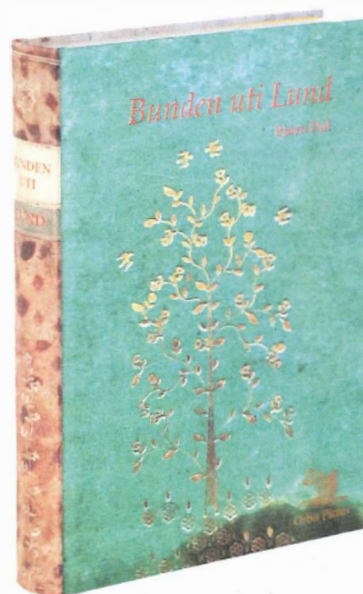
efter sin upptäckare.

Men Bergmans stora arbetsbörda och flit slet på hans kropp och han drabbades av olika sjukdomar. För att råda bot på dem åkte han sommartid till Medevi eller Loka; han provade där särskilt på att dricka hälsovatten. Ofta tiotalet liter om dagen. Det tycktes hjälpa och han kom därför att sakna brunnsvattnet under vintrarna. Men som kemist kunde han lätt analysera hälsovattnet och upptäcka de salter och mineraler det innehöll och steget från det till att i Uppsala blanda ihop ett eget botande vatten var inte långt. Han kom också på att lösa kolsyra i vatten och att konstruera en flaskpropp.

Åtskilliga år senare kom man på att blanda olika fruktämnen i vattnet och därmed var den moderna läskedrycken född. Men ursprunglig uppfinnare av kolsyrade drycker är alltså Torbern Bergman.

Hans stora konsumtion av hälsovatten lindrade hans sjukdomar men kunde inte bota honom. Han dog 1784 i Medevi, ännu inte 50 år fyllda. Bergman betraktas än idag som en av kemin stora snillen och det är därför en berättigad kulturgärning att högtidligen ha återinvigt hans restaurerade urna i Västgöta Nations trädgård.

**Tore Hartung**



Bokhistorikern Björn Dal har utkommit med en praktfull bok betitlad *Bunden uti Lund. Berggrenska bokbinderiet 1802-1977. Ett komplement till William Karlsons Bokband och bokbindare i Lund (1939)*. Boken som omfattar 317 s. är bunden i ett praktfullt pappband och tryckt i 500 exemplar.

Det Berggrenska bokbinderiets innehavare var åren 1802-1977 i tur och ordning: Johan Berggren, Elsa Maria Berggren, Lars Magnus Berggren, Carl Johan Berggren, Isidor Berggren och Nils Johansson samt dennes efterträdare. Ett särskilt kapitel "Om förädlade papper" ägnas åt de pärm- och försättspapper som använts av bokbindarna vid Lunds universitet, med en särskild tonvikt på det kattuntryckta papperet. Mycket rikt illustrerat bokbandshistoriskt arbete som även avbildar alla typer av signeringsetiketter som använts av bokbinderiet.